

DEEL 2

DE GRIEKSE GODEN

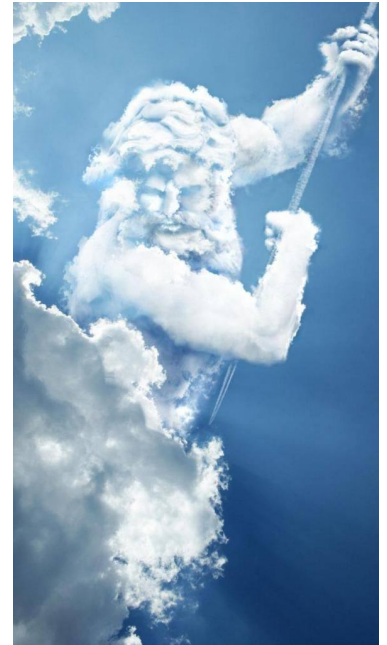

INLEIDING

Vroeger toen de mensen nog geen televisie of internet hadden, vertelden ze elkaar heel veel verhalen. Meestal gingen die verhalen over gewone, dagelijkse belevenissen, maar de spannendste verhalen gingen over mensen die vroeger geleefd hadden en hun avonturen. Iedere keer als zij zo'n verhaal vertelden, werd het spannender, mooier en avontuurlijker gemaakt. Of alles in werkelijkheid precies gebeurd was zoals in de verhalen beschreven werd, vonden ze niet zo belangrijk. Ook bij de oude Grieken werden verhalen verteld. Dikwijls gingen ze over hun goden en godinnen, over dappere mannen uit de vroege Griekse geschiedenis, over monsters en reuzen... Zo'n (geheel of gedeeltelijk verzonden) verhaal noemen we een

legende, als de hoofdpersonen helden zijn, die fantastische en wonderbaarlijke avonturen beleven. Bij een **mythe** denken we eerder aan een verhaal waarin goden en godinnen de hoofdrol spelen.

Bij bijna alle volkeren in de oudheid vinden we dezelfde mythen terug. De **mythologie** (< μῦθος: verhaal en λόγος: leer) had immers een zeer belangrijke functie: aan de hand van de verhalen over de goden probeerde men allerlei zaken te verklaren zoals regen, donder, bliksem, vuur enz. Zo kwamen bijna alle volkeren in de oudheid tot een systeem van veel goden of **polytheïsme** (< πολύς: veel en θεός: god), waarin elke god een specifieke taak kreeg, zoals een god van de donder, een godin van de vruchtbaarheid enz.

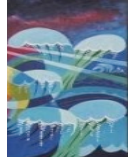

A. HET ONTSTAAN VAN DE WERELD

1. Godsdiens versus wetenschap

Godsdienst geeft de mensen antwoorden op heel wat vragen.

De mensen hebben er bijvoorbeeld altijd over nagedacht hoe de wereld ontstaan is en daarom heeft elke godsdienst ook daarover een verhaal. Zo'n verhaal over het ontstaan van de aarde noemen we een **scheppingsverhaal**.

OPDRACHT 1: Het scheppingsverhaal van de christenen.
Zoek op en vul de tabel aan.

God maakte ...		
dag 1	_____ en _____	
dag 2	_____ en _____	
dag 3	_____ en _____ en daarna _____ en _____	
dag 4	_____ en _____	
dag 5	_____ en _____	
dag 6	_____ en _____	
dag 7	_____	

Wetenschappers geloven uiteraard niet in dergelijke verhalen, omdat ze niet te bewijzen zijn. Volgens de wetenschap is het heelal ontstaan als een soort reusachtige ontploffing (**oerknal**), die ongeveer 13,7 miljard jaar geleden begonnen is en nog steeds voortduurt. Uit de stoffen die bij die enorme knal ontstonden, werden geweldige massa's sterren (bv. de zon) en ook planeten (bv. onze aarde) gevormd. De theorie van die grote knal wordt de '**Big Bang**' theorie genoemd. Op de aarde begon miljarden jaren geleden een heel eenvoudig soort leven, dat steeds ingewikkelder werd. Hieruit ontwikkelde zich dan uiteindelijk de mens (**evolutietheorie**).

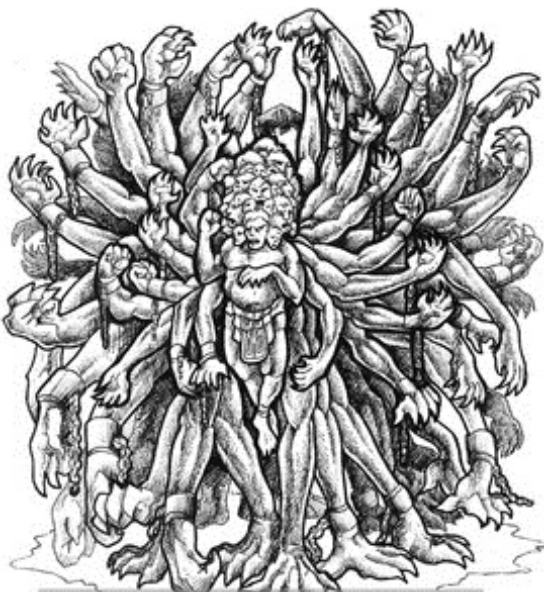
2. De schepping van de wereld volgens de Grieken

De oude Grieken hadden hun eigen verhalen over het ontstaan van de wereld. Deze verhalen vertellen over hun oudste goden en godinnen en over de ruzies die zij met elkaar maakten.

Vóór de schepping van de wereld bestond er volgens hen alleen de goddelijke **Chaos**. Dat was een donkere massa, die geen bepaalde vorm had en waarin de vier elementen (**water, aarde, lucht en vuur**) door elkaar woelden. Van alles wat nu bestaat en leeft, waren de kiemen al in die massa aanwezig.

Toen gebeurde het wonder: er begonnen bepaalde krachten te werken in de Chaos. Aarde en water werden van elkaar gescheiden, de hemel werd gevormd boven de aarde, de sterren en de planeten ontstonden. Langzamerhand kwamen alle verborgen kiemen tot leven.

Aarde en hemel heten bij de Grieken **Gaia** (ἡ Γαῖα) en **Oeranos** (ὁ Οὐρανός). Zij werden beschouwd als een machtig godenpaar dat heerste over het heelal. Gaia, Moeder Aarde, bracht vreemde reuzenkinderen ter wereld. Eerst werden de **Hekatoncheiren** geboren. Zij waren reuzen met 50 koppen en honderd armen. Oeranos schaamde zich dat hij de vader was van zulke monsters. Hij smeedt ze dan ook in een diepe, zware afgrond: de **Tartaros**. De kinderen die ze daarna kregen waren de **Cyclopen**, reuzen met maar één oog in het midden van hun voorhoofd. Ook zij werden door Oeranos in de Tartaros gesmeten. Daarna kreeg Gaia weer een aantal kinderen. Dit keer waren het twaalf knappe reuzen, zes jongens en zes meisjes. Zij werden de **Titanen** genoemd.

links: een Hekantoncheir
rechts: een Cycloop

3. Kronos aan de macht

Moeder Gaia was echter nog niet vergeten hoe haar andere kinderen door hun vader behandeld waren en zij besloot zich, met de hulp van de Titanen, te wreken. Zij gaf **Kronos** (ὁ Κρόνος), de jongste van de zes jongens, de leiding. Hij viel, samen met zijn broers, zijn vader aan, toen die lag te slapen. Hij bracht hem vreselijke wonden toe (hij sneed zijn schaamdelen eraf en gooide die in zee!) en maakte zich meester van de heerschappij over het heelal. Maar zijn vader vervloekte hem en voorspelde dat hij ook ooit door zijn eigen kinderen van de troon zou gestoten worden.

Kronos trouwde met zijn zuster **Rhea** (ἡ Ῥέα). Bij de geboorte van hun eerste kind dacht hij terug aan de vloek van zijn vader en uit angst at hij het pasgeboren kindje op. Dat deed hij ook met al de andere kinderen die Rhea ter wereld bracht, totdat zij een list verzong.

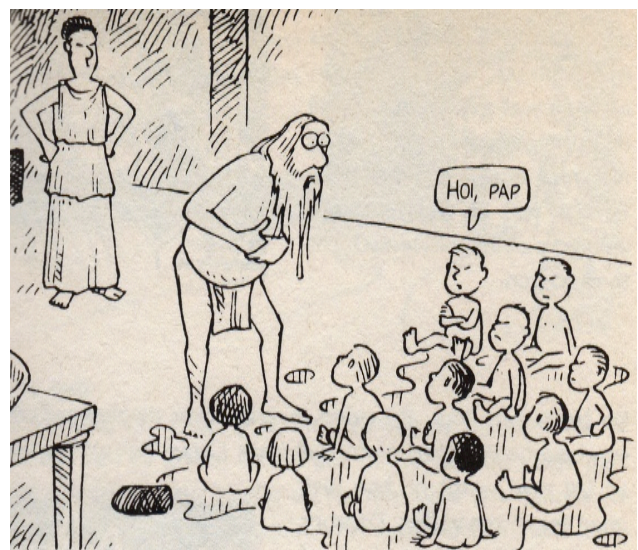

Ze bracht hun volgende kindje, **Zeus** (ὁ Ζεύς), ter wereld in een grot op Kreta. Ze wikkelde een steen in doeken en gaf die aan haar man. Kronos verslond deze steen onmiddellijk zonder te kijken, in de mening dat het zijn zoon was.

Ondertussen liet Rhea haar zoontje op Kreta verzorgen door de geit Amaltheia. Toen Zeus volwassen was, viel hij zijn vader aan en stootte hem van de troon: daarmee was de voorspelling van zijn grootvader in vervulling gegaan!

Kronos kreeg bovendien een walgelijke drank te drinken, waardoor hij al zijn kinderen één voor één weer uitbraakte:

Poseidon,
Ploeton (ook **Hades** genoemd),
Hera,
Demeter en
Hestia.

4. Oorlog tussen de Titanen en de Olympiërs

Voordat de heerschappij van deze jonge generatie Olympische goden voorgoed gevestigd was, moesten ze eerst nog strijd leveren met de Titanen, die niet van plan waren zich te onderwerpen aan de nieuwe goden.

Maar Zeus bevrijdde de Cyclopen en de Hekatoncheiren, die nog steeds in de Tartaros opgesloten zaten, op voorwaarde dat ze hem zouden helpen in de strijd tegen de Titanen. Zo kreeg Zeus van de Cyclopen de bliksem aangeboden, waarmee hij de Titanen kon neerbliksemen. Na een zeer hevig gevecht kwamen de nieuwe, Olympische goden als overwinnaars uit de strijd en werden de Titanen in de onderwereld opgesloten, waar ze bewaakt werden door de Hekatoncheiren. Van dan af regeerden de jonge goden, onder leiding van Zeus, over het leven van de mensen op aarde.

De val van de Titanen (CC Van Haarlem)

5. De verdeling van de macht

Na zijn overwinning op de Titanen verdeelde Zeus de heerschappij onder zijn broers. **Poseidon** kreeg de heerschappij over alle zeeën, meren, rivieren en bronnen.

Ploeton werd koning van de onderwereld, de plaats waar de doden verbleven. Zowel hijzelf als zijn rijk werden ook **Hades** genoemd.

Zeus zelf werd de heerser over hemel en aarde. Hij werd beschouwd als de oorzaak van heel wat natuurverschijnselen, zoals onweer, bliksem en donder.

OPDRACHT 2: Beantwoord volgende vragen, zoek eventueel op:

Wat is het **attribuut** van Poseidon (= het voorwerp waarmee een godheid meestal wordt afgebeeld en waaraan je hem kan herkennen)?

Welk dier is aan Poseidon gewijd?

Hoe wordt Zeus meestal afgebeeld?

Met welk(e) attribu(u)t(en) wordt Zeus vaak afgebeeld?

Welk dier en welke boom zijn aan Zeus gewijd?

Met welk(e) attribu(u)t(en) wordt Hades vaak afgebeeld?

Wie is wie?

EVEN CHECKEN...

1. Wat is een legende?

2. Wat is een mythe?

3. Wat betekent 'polytheïsme'? Geef ook de etymologie.

< van _____ (= _____) en _____ (= _____)

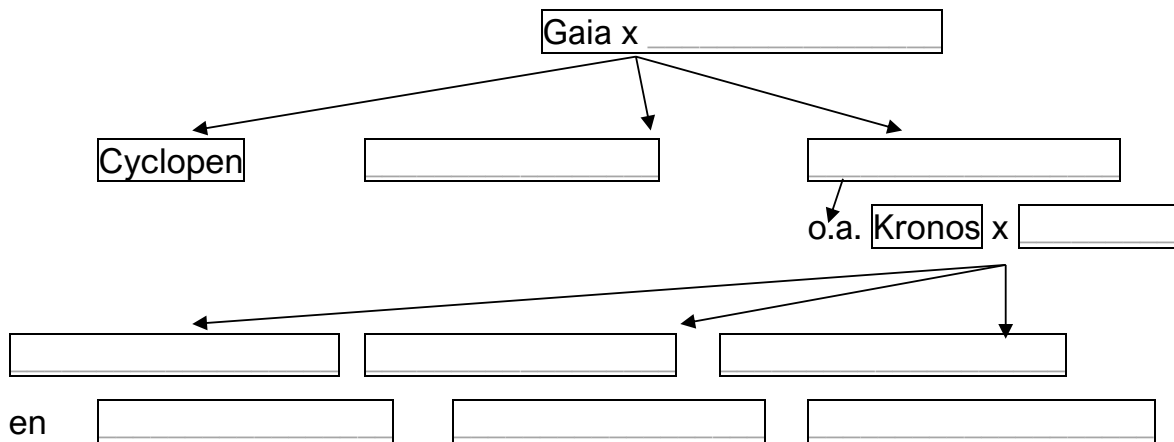
4. Wat zal dan 'monotheïsme' betekenen (< μόνος: alleen)?

5. Geef enkele voorbeelden van monotheïstische godsdiensten.

6. Wat is een 'scheppingsverhaal'?

7. Wat vertelt de 'Big Bang theory'?

8. Vul de stamboom van de eerste goden aan.

LECTUUR

We lezen enkele zinnen uit ... de BIBLIOTHEEK (Gr. Βιβλιοθήκη).
De **Bibliotheek** is een verzamelwerk met allerlei verhalen uit de Griekse mythologie. Het werd waarschijnlijk geschreven in de 2de eeuw.
Vaak wordt **Apollodoros** (Gr. Ἀπολλόδορος) vermeld als auteur, maar dat is zeker fout (vandaar ps- of pseudo- voor zijn naam < ψεύδομαι liegen). De echte auteur is onbekend.

ἍΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΘΕΟΙ

1. ἍΟ Οὐρανὸς πρῶτος τοῦ κόσμου δυνάστης ἐστίν.
2. ἍΟ θεὸς τὴν Γαῖαν γαμεῖ καὶ αὐτὴ πολλοὺς υἱοὺς τίκτει.
3. Οἱ υἱοὶ Ἐκατόγχειρες καὶ Κύκλωπες καὶ Τιτᾶνες εἰσίν.
4. ἍΟλλὰ ὁ Οὐρανὸς Ἐκατόγχειρας καὶ Κύκλωπας εἰς τὸν Τάρταρον ρίπτει.
5. ἍΟ Κρόνος τὸν Οὐρανὸν προσβάλλει, λαγχάνει τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἀδελφὴν ἍΡέαν γαμεῖ.
6. Πολλὰ τέκνα ἔχουσιν, ἀλλὰ ὁ Κρόνος τὰ τέκνα ἐσθίει.
7. ἍΟργίζεται ἐπὶ τούτοις ἡ ἍΡέα · ἔρχεται εἰς τὴν Κρήτην καὶ τίκτει ἕν ἄνθρωπον υἱόν · τόδε τὸ τεκνον Ζεὺς ἐστίν.
8. ἍΟντὶ τοῦ παιδίου ὁ Κρόνος λίθον ἐσθίει.
9. ἍΟπειδὴ ὁ Ζεὺς ἐστὶ τέλειος, παρέχει τῷ Κρόνῳ φάρμακον.
10. ἍΟπειτα ὁ Κρόνος τὰ τέκνα καὶ τὸν λίθον ἐξεμεῖ.

naar: ps-Apollodoros, Bibliotheek

Kronos verslindt zijn kinderen
(F. Goya)

Vocabulary

Dit is een moeilijk woord voor _____

1. Wat moet ik precies kennen/kunnen?

Je moet:

- alleen de woorden leren waar een * bij staat. Dit zijn **onthoudwoorden**, zij komen vaak voor in het Grieks.
De andere woorden zijn **hulpwoorden**, deze heb je wel nodig om de tekst te begrijpen, maar moet je niet studeren!
- de onthoudwoorden alleen van Grieks naar Nederlands kennen.
- de betekenis van de onthoudwoorden kunnen geven:
 - indien er tussen woorden een komma staat, zijn het synoniemen: je moet er dan maar ééntje onthouden.
 - indien er tussen woorden een puntkomma staat, zijn het 2 verschillende betekenissen, dan moet je ze allebei kennen.
 - soms staat er bij de betekenis een 'hier:'-betekenis. Dat wil zeggen dat het woord in deze tekst een beetje een speciale betekenis heeft, maar deze moet je ook niet studeren!

2. Hoe pak ik dat aan? Enkele tips...

Ik lees

Ik lees de Griekse woordjes en hun betekenis hardop. Begrijp ik alle betekenissen? Zo niet, vraag ik hulp aan mijn leraar of een klasgenoot!

Ik denk

Ik probeer de betekenissen te onthouden. Ik denk terug aan de Griekse zinnen waarin ik de woordjes voor de eerste keer ontmoet heb. Ik bedenk een trucje of maak tekeningen om de woorden te onthouden.

Ik bedek

Ik bedek de betekenissen. Ik ga voor mezelf na of ik ze kan geven. Ik herhaal deze stap indien nodig.

Ik schrijf

Wat ik echt niet kan onthouden, schrijf ik op. Eventueel schrijf je de Griekse woorden fonetisch.

Ik controleer

Ik kan op verschillende manieren controleren of ik de Griekse woordjes goed ken: ik vraag iemand om mij de woordjes af te vragen, ik maak woordkaartjes: ik noteer het Griekse woordje op de voorkant en de vertaling noteer ik op de achterkant.

	*ὁ	(lidw. mannelijk)	de
	*πρῶτος		eerste
	*ὁ θεός		de god(heid)
1.	ὁ Οὐρανός		Oeranos
	ὁ κόσμος		de kosmos, het heelal
	του κοσμου		'van de wereld'
	ὁ δυνάστης		de heerser, de leider
2.	*ἔστί(ν)		3E OTT van εἰμί (zijn) → (hij/zij/het) is
	ἡ Γαῖα		Gaia
	γαμέω		huwen met, trouwen met
	*καί	(vgw.)	en; ook
	*αὐτός, αὐτή, αὐτό	(pers. vnw.)	hij, zij, het
	*πολύς		veel
	*ὁ υἱός		de zoon
	τίκτω		baren, ter wereld brengen
3.	οἱ Ἑκατόγχειρες		de Hekatoncheiren
	οἱ Κύκλωπες		de Cyclopen
	οἱ Τιτᾶνες		de Titanen
	*εἰσί(ν)		3M OTT van εἰμί (zijn) → (zij) zijn
4.	*ἀλλά (vgw.)		maar
	*εἰς	(vz.) + accusatief	naar, tot (in/aan), tegen
	ὁ Τάρταρος		de Tartaros
	*ρίπτω		werpen, gooien
5.	ὁ Κρόνος		Kronos
	προσβάλλω		aanvallen
	λαγχάνω		(ver)krijgen
	*ἡ	(lidw. vrouwelijk)	de
	*ἡ ἀρχή		het begin; de heerschappij
	ἡ ἀδελφή		de zus
	ἡ Ῥέα		Rhea
6.	*τό	(lidw. onzijdig)	het
	*το τέκνον		het kind
	*ἔχω		hebben
	*ἔσθίω		(op)eten
7.	ὀργίζομαι		boos zijn
	ἐπὶ τούτοις		'hierom', 'om deze redenen'
	*ἔρχομαι		gaan; komen
	ἡ Κρήτη		Kreta
	ἐν ἄντρον		'in een grot'
	*ὅδε, ἧδε, τόδε	(aanw. vnw.)	deze, dit
	ὁ Ζεὺς		Zeus
8.	Ἄντι τοῦ παιδίου		'in plaats van het kindje'
	*ὁ λίθος		de steen
9.	ἐπειδὴ	(vgw.)	toen, wanneer, nadat
	τέλειος		volwassen
	*παρέχω		geven
	το φάρμακον		het geneesmiddel
10.	ἔπειτα	(bijw.)	daarna, vervolgens
	ἔξεμῶ		uitspuwen

Vertaling

Maken van vertalingen

Het is absoluut **verboden** vertalingen te noteren tijdens de klassikale lectuur: je moet dan aandachtig zijn en actief meezoeken naar een correcte vertaling van de zinnen.

Je maakt de vertaling **als huiswerk** tegen de volgende les.

Je **leest** thuis ook de Griekse zinnen enkele keren luidop als oefening.

De volgende les worden de zinnen in de klas gelezen (mondelijke toets!) en vertaald en kan je je eigen vertaling indien nodig verbeteren.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

GRAMMATICA: HET SUBSTANTIEF EN HET LIDWOORD

We observeren:

'Ο θεος (zin 2)	vertaling: _____
Οι υιοι (zin 3)	vertaling: _____
'Ο Κρονος (zin 5)	vertaling: _____

We leiden af en we onthouden:

In het Grieks staat er voor een zelfstandig naamwoord of _____ meestal een _____ (net als in het Nederlands).

Bij eigennamen vertalen we het lidwoord in het Nederlands niet.

Bij een NWD staat meestal geen lidwoord.

Substantieven, lidwoorden (en bijvoeglijke naamwoorden of _____) hebben steeds een **getal** (enkelvoud of meervoud), een **geslacht** (mannelijk, vrouwelijk of onzijdig) en een **naamval** (zie verder).

GRAMMATICA: NOMINATIEF EN ACCUSATIEF MANNELIJK

We observeren:

'Ο θεος (2)	vertaling: _____	getal: _____	functie: <i>onderwerp / LV / vz-groep</i>
Οι υιοι (3)	vertaling: _____	getal: _____	functie: <i>onderwerp / LV / vz-groep</i>
τον Ούρανον (5)	vertaling: _____	getal: _____	functie: <i>onderwerp / LV / vz-groep</i>
πολλους υιους (2)	vertaling: _____	getal: _____	functie: <i>onderwerp / LV / vz-groep</i>
εις τον Ταρταρον (4)	vertaling: _____	getal: _____	functie: <i>onderwerp / LV / vz-groep</i>

We leiden af en we onthouden:

- Het substantief én het lidwoord (hun uitgangen) veranderen naar gelang de _____ in de zin (onderwerp, LV, ...) en naar gelang het _____ (enk. of mv.).
- De uitgang van een woord veranderen noemen we **verbuigen**.
- Die verschillende uitgangen noemen we **naamvallen**.
- Alle naamvallen samen noemen we een **verbuiging**. Substantieven die eindigen op - _____ zijn _____ geslacht). Zij behoren tot de **o-verbuiging**.
- De naamval die we gebruiken voor het onderwerp en het NWD noemen we de **nominatief**.
- De naamval die we gebruiken voor het LV noemen we de **accusatief**.
- De accusatief vinden we ook terug na bepaalde voorzetsels. Het voorzetsel én de accusatief vormen samen een voorzetselgroep.
- In de woordenlijst vinden we steeds de nominatief enkelvoud.

We vullen in en we leren:

o-verbuiging MANNELIJK				
	lidwoord enkelvoud	uitgangen subst. enk.	lidwoord meervoud	uitgangen subst. mv.
nominatief		-		-
accusatief		-	ΤΟΥΣ	-

Vocabularium voor in oefeningen:

*ὁ ἀδελφός		de broer
*ὁ ἄνεμος		de wind
*ὁ ἄνθρωπος		de mens
*ὁ ἐνιαυτός		het jaar
*ὁ ἐταῖρος		de vriend
*ὁ θάνατος		de dood
*ὁ θεός		de god(heid)
*ὁ λίθος		de steen
*ὁ υἱός		de zoon
*εἰς	+ accusatief	naar, tot (in/aan), tegen
*πρός	+ accusatief	naar, tot; tegen(over)
*μετά	+ accusatief	na; achter

We oefenen:

1. Wat is de naamval en het getal? Zet daarna het getal om (enk. wordt mv. OF mv. wordt enk.). De naamval blijft hetzelfde.

οἱ θεοὶ	= nom. mv.	→	ὁ θεός	= nom. enk.
τὸν υἱόν	= _____	→	_____	= _____
ὁ ἄνεμος	= _____	→	_____	= _____
τοὺς ἑταίρους	= _____	→	_____	= _____

2. Zet de substantieven om in de accusatief, zodat ze samen met het voorzetsel een correcte voorzetselgroep vormen. Vertaal daarna.

εἰς + (ὁ ἄνθρωπος) → εἰς **τὸν ἄνθρωπον** (enk.)
vertaling: *naar de mens*

πρὸς + (ὁ θάνατος) → πρὸς _____ (enk.)
vertaling: _____

μετὰ + (ὁ ἑνιαυτός) → μετὰ _____ (mv.)
vertaling: _____

εἰς + (ὁ ἀδελφός) → εἰς _____ (mv.)
vertaling: _____

3. Vertaal volgende zinnen. Benoem van elk substantief naamval en functie.

Ὁ Κρονὸς τὸν Οὐρανὸν προσβάλλει. _____

Τὸν Οὐρανὸν ὁ Κρονὸς προσβάλλει. _____

→ De **woordvolgorde** in het Grieks is vrij. Je moet dus goed naar de naamval kijken om te weten welk woord het onderwerp is en welk woord het LV!

GRAMMATICA: NOMINATIEF EN ACCUSATIEF ONZIJDIG

We observeren:

τὰ τέκνα (10)	komt van dit woord in de wdl: _____ geslacht (kijk naar lidwoord!): _____ vertaling: _____ getal: _____ functie: <i>onderwerp / LV / vz-groep</i> dus welke naamval? _____
τὸ τέκνον (7)	vertaling: _____ getal: _____ functie: <i>onderwerp / LV / vz-groep</i> dus welke naamval? _____

We leiden af en we onthouden:

- Substantieven die eindigen op - _____ zijn _____ (geslacht). Zij behoren net als de mannelijke substantieven op -ος tot de **o-verbuiging**.
- Bij onzijdige substantieven en lidwoorden is de nominatief steeds gelijk aan de accusatief! Dit noemen we **de regel van het onzijdig**.

We vullen in en we leren:

	o-verbuiging ONZIJDIG			
	lidwoord enkelvoud	uitgangen subst. enk.	lidwoord meervoud	uitgangen subst. mv.
nominatief		-		-
accusatief		-		-

Vocabularium voor in oefeningen:

*τὸ ἔργον	het werk, de taak; de handeling
*τὸ πεδῖον	de vlakte, het veld
*τὸ τέκνον	het kind

We oefenen:

4. Geef het grondwoord (= vorm in wdl. = de nom. enk.) mét lidwoord, geef het geslacht en geef naamval en getal door (een) kruisje(s) op de juiste plaats te zetten.

	grondwoord	geslacht	nom. enk.	acc. enk.	nom. mv.	acc. mv.
ἔργα	το ἔργον	onzijdig			x	x
λιθους						
πεδιον						
τεκνα						
ἐνιαυτον						
ἔταιρους						
ἄνεμος						
πεδια						
ἔργον						
ἄδελφον						

Het geven van de naamval, het getal en het geslacht van een substantief of een lidwoord, noemen we **determineren**.

